

Отримано 27.04.26

Голові спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.110
д-р М. М. Махачашвілі Рк.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.110
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
завідувачу НДЛ інтернаціоналізації вищої
освіти, професорові кафедри романської
філології
Факультету романо-германської філології
Русудан МАХАЧАШВІЛІ

Рецензія

Рецензента **Бобер Наталії Миколаївни**, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, про дисертацію **Денисової Наталії Богданівни «Англомовний дискурс досліджень онлайн-навчання: семантика і прагматика»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Актуальність дисертаційного дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена стрімким зростанням обсягів англомовної наукової літератури, присвяченої проблематиці онлайн-навчання, що впродовж останніх років спричинило формування окремого сегмента сучасного академічного дискурсу. Інтенсифікація наукової рефлексії щодо цифрових форм освіти, розширення тематичного й жанрового спектра наукових публікацій, а також ускладнення аргументативних моделей академічного письма сприяли становленню відносно стабільної системи лексичних, семантичних і прагматичних закономірностей, які відображають специфіку концептуалізації онлайн-навчання в англомовному науковому просторі. У цьому контексті системне лінгвістичне вивчення англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання набуває особливої наукової ваги.

Вивчення цього різновиду академічного дискурсу є важливим для розуміння того, яким чином у наукових текстах формується і репрезентується знання про онлайн-навчання, які концептуальні моделі, дискурсивні стратегії та комунікативні інтенції визначають його мовну організацію, а також як мовні засоби відображають еволюцію академічного осмислення цифрових освітніх практик. Аналіз семантичних і прагматичних параметрів такого дискурсу дозволяє встановити закономірності функціонування ключових лексем, колокаційних структур і прагматичних маркерів, що забезпечують аргументативну послідовність, епістемічну позицію автора та комунікативну ефективність наукового викладу.

Водночас, попри значну кількість праць педагогічного, технологічного та методологічного спрямування, лінгвістичні дослідження англомовного наукового дискурсу онлайн-навчання залишаються фрагментарними.

Отже, звернення авторки дисертації до системного дослідження семантичних і прагматичних особливостей англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання є своєчасним і науково обґрунтованим. Робота відповідає сучасним тенденціям розвитку лінгвістики, зокрема корпусно-орієнтованих і дискурсивних досліджень, і спрямована на розв'язання актуальної наукової проблеми — комплексного опису мовних механізмів репрезентації наукового знання про онлайн-навчання в англомовному академічному просторі.

Актуальність теми дослідження. У сучасному науковому просторі спостерігається інтенсивне зростання інтересу до дослідження мовних особливостей академічного дискурсу, зокрема дискурсу, пов'язаного з онлайн-освітою. Активна цифровізація освітнього середовища, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та глобалізація освітніх процесів спричинили суттєву трансформацію форм навчання і наукового обговорення освітніх практик. Онлайн-навчання стало невід'ємною складовою сучасної освітньої системи, а англійська мова — основним засобом міжнародної академічної комунікації. У зв'язку з цим дослідження англомовного дискурсу, у якому репрезентуються наукові концепції, методики та результати досліджень онлайн-освіти, набуває особливої наукової значущості.

Актуальність теми зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. Передусім стрімке поширення дистанційних та змішаних форм навчання спричинило формування нового сегмента академічного дискурсу, що функціонує переважно в англомовному науковому просторі. У цьому дискурсі формуються специфічні терміносистеми, концептуальні моделі та комунікативні стратегії, які відображають нові педагогічні реалії, зокрема поняття *online learning*, *e-learning*, *distance education*, *virtual classroom*, *learning management system* тощо. Аналіз семантичних характеристик цих одиниць дозволяє виявити особливості концептуалізації цифрової освіти в англомовному науковому середовищі.

Водночас важливим є прагматичний аспект такого дискурсу. Академічні тексти, присвячені онлайн-навчанню, виконують не лише інформативні, а й аргументативні, переконувальні та інтерпретаційні функції. Автори наукових публікацій використовують різноманітні дискурсивні стратегії для представлення результатів досліджень, обґрунтування ефективності певних освітніх моделей, формування наукового консенсусу щодо перспектив розвитку цифрової освіти. Таким чином, прагматичний аналіз дозволяє простежити, як мовні засоби реалізують комунікативні наміри дослідників і як через мову конструється наукове знання про онлайн-навчання.

Окрім того, актуальність дослідження визначається потребою комплексного лінгвістичного осмислення нових форм академічної комунікації. У сучасній лінгвістиці дедалі більшого значення набувають міждисциплінарні підходи, що поєднують методи дискурс-аналізу, семантики, прагматики та корпусної лінгвістики. Дослідження англомовного дискурсу онлайн-навчання з позицій семантики і прагматики сприяє глибшому розумінню того, як у

наукових текстах формуються смисли, репрезентуються педагогічні концепції та здійснюється комунікативна взаємодія між авторами й академічною спільнотою.

Отже, актуальність і теоретична значущість означеної проблеми, а також недостатня її розробленість у сучасній лінгвістиці зумовили вибір теми дисертаційного дослідження — **«Англомовний дискурс досліджень онлайн-навчання: семантика і прагматика»**.

Наукова новизна результатів дисертації.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному лінгвістичному осмисленні англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання та поглибленні уявлень про його семантичну й прагматичну організацію на матеріалі спеціально сформованого корпусу англомовних наукових статей. У роботі запропоновано уточнену інтерпретацію поняття англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання як окремого різновиду сучасної академічної комунікації, а також окреслено його основні семантичні та прагматичні параметри.

У межах дослідження здійснено системний опис лексичного складу, що формує змістове ядро англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання. Зокрема визначено репрезентативні лексичні одиниці та проаналізовано їхні частотні характеристики, колокаційні зв'язки й тезаурусні відношення, що дозволило виявити закономірності функціонування ключових одиниць у структурі англомовних наукових текстів. Уперше **систематизовано тематичні кластери та концептуальні поля**, які структурують академічну репрезентацію онлайн-навчання, а також **проаналізовано функціонування різних груп дієслів** (когнітивних, процедурних, репортивних, оцінних та інтерперсональних), що відіграють важливу роль у вираженні авторських інтенцій і формуванні аргументативної організації англомовного наукового дискурсу онлайн-навчання. У роботі **уточнено склад і функціональне навантаження прагматичних маркерів та модальних структур**, характерних для цього різновиду академічного дискурсу. Показано їхню роль у вираженні епістемічної оцінки, репрезентації ступеня авторської впевненості та реалізації комунікативних стратегій академічного письма. **Удосконалено методологічний підхід до дослідження семантико-прагматичних параметрів англомовного дискурсу** досліджень онлайн-навчання шляхом інтеграції корпусних методів аналізу з контекстуально-інтерпретаційним підходом, що забезпечило можливість простежити взаємодію лексичних, семантичних і прагматичних компонентів у структурі наукових публікацій.

Елементом наукової новизни є також **інтерпретація результатів семантико-прагматичного аналізу** з використанням міждисциплінарної аналітичної рамки, зокрема педагогічної таксономії навчальних цілей Блума. Такий підхід дав змогу співвіднести мовні стратегії англомовного академічного письма, присвяченого онлайн-навчанню, із типами когнітивної діяльності, релевантними для освітнього процесу, що розширює інтерпретаційні можливості лінгвістичного аналізу без порушення його методологічних засад.

Отримані результати поглиблюють наукові уявлення про структурно-семантичні та прагматичні особливості англомовного дискурсу досліджень

онлайн-навчання й доповнюють сучасні лінгвістичні підходи до вивчення академічної комунікації в умовах цифрової трансформації освітнього середовища.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про семантичну та прагматичну організацію англomовного наукового дискурсу досліджень онлайн-навчання та у розвитку сучасних лінгвістичних підходів до аналізу академічної комунікації. Отримані результати сприяють подальшому опрацюванню теоретичних положень дискурс-аналізу, прагматики, лінгвістики тексту, семантики та функціональної граматики, оскільки в роботі здійснено комплексне поєднання аналізу лексико-семантичної структури наукового тексту з дослідженням комунікативних інтенцій авторів, мовленнєвих актів і прагматичних моделей організації академічного викладу. У дисертації запропоновано системний опис лексичних, колокаційних і тезаурусних характеристик ключових одиниць, що формують змістове ядро англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання, а також виявлено типові моделі інтенційності, аргументативних стратегій і епістемічної оцінки, властиві сучасним науковим публікаціям. Важливим теоретичним результатом є також уточнення підходів до аналізу взаємодії семантичних і прагматичних параметрів наукового тексту та обґрунтування ефективності інтеграції дискурсивного, прагматичного й корпусно-орієнтованого аналізу для дослідження академічного мовлення.

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання її результатів у навчальному процесі та науковій практиці. Зокрема, отримані висновки можуть бути застосовані під час викладання дисциплін лінгвістичного й філологічного циклу, таких як «Дискурс-аналіз», «Прагматика», «Лінгвістика тексту», «Академічне письмо», а також у спеціалізованих курсах, присвячених дослідженню англomовного академічного дискурсу та наукової комунікації. Матеріали роботи можуть слугувати основою для підготовки навчально-методичних посібників, розроблення практичних завдань і методичних рекомендацій з аналізу англomовних наукових текстів. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для формування й удосконалення навичок академічного письма студентів, аспірантів і молодих дослідників. Запропоновані в дисертації підходи до аналізу колокаційних структур, мовленнєвих актів, прагматичних маркерів і модальних конструкцій можуть бути використані під час підготовки наукових статей, аналітичних оглядів і досліджень, що передбачають опрацювання значних масивів текстових даних. Водночас результати роботи створюють підґрунтя для подальших лінгвістичних досліджень англomовного академічного дискурсу онлайн-навчання та суміжних напрямів гуманітаристики.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується чітко визначеною теоретико-методологічною базою, комплексним застосуванням

сучасних методів лінгвістичного аналізу та репрезентативністю емпіричного матеріалу. Авторка послідовно спирається на здобутки сучасної дискурсології, прагмалінгвістики, корпусної лінгвістики та міждисциплінарних студій, що дозволяє всебічно розглянути англomовний дискурс досліджень онлайн-навчання як складне комунікативне та когнітивно-прагматичне явище.

Теоретична частина роботи демонструє ґрунтовне опрацювання наукових джерел та систематизацію ключових підходів до розуміння дискурсу, інституційного та академічного дискурсу, а також сучасних напрямів їх дослідження. На цій основі авторкою сформовано чіткий понятійно-категоріальний апарат дослідження та визначено аналітичну рамку для подальшого вивчення семантичних і прагматичних характеристик дискурсу наукових публікацій, присвячених проблематиці онлайн-навчання. Важливо, що дослідження має чітко сформульовану мету — комплексний семантико-прагматичний аналіз англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання на матеріалі наукових статей із метою виявлення його лексико-семантичної структури, прагматичних характеристик та особливостей комунікативної організації. Досягнення цієї мети забезпечено системним виконанням комплексу дослідницьких завдань, що охоплює як теоретичне осмислення проблеми, так і емпіричний аналіз мовного матеріалу.

Достовірність і переконливість отриманих результатів значною мірою забезпечуються використанням корпусної методології. У дисертації обґрунтовано принципи формування спеціалізованого корпусу англomовних наукових статей, присвячених проблематиці онлайн-навчання, сформованого на основі публікацій із міжнародних наукометричних баз **Scopus** та **Web of Science**. Загальний обсяг корпусу становить 1400 наукових статей (по 700 з кожної бази) обсягом понад 900 тисяч слововживань, що забезпечує репрезентативність емпіричної бази дослідження. У роботі детально описано процедури підготовки мовного матеріалу, зокрема лематизацію текстів, нормалізацію мовних одиниць та вилучення нефункціональних елементів наукових статей, що дозволило сформувати корпус, придатний для автоматизованої обробки та подальшого лінгвістичного аналізу.

Застосування сучасних цифрових інструментів корпусного аналізу, зокрема системи **Sketch Engine**, а також методів інтелектуального аналізу даних (*Data Mining*), дозволило опрацювати значні масиви текстового матеріалу та виявити закономірності функціонування ключових лексем, термінологічних одиниць, колокаційних моделей і дискурсивних структур. Переконливість отриманих результатів додатково забезпечується використанням кількісного аналізу та статистичної перевірки показників частотності й асоціативності лексичних зв'язків (зокрема показників *logDice*, *MI-score*, *logRatio*), що дозволило об'єктивно встановити характерні закономірності організації досліджуваного дискурсу.

Наукова обґрунтованість висновків також підтверджується комплексним поєднанням різних методів дослідження, серед яких корпусний, семантичний, колокаційний, прагматичний, дискурсивний і контекстуально-інтерпретаційний аналіз. Їхнє системне застосування дало змогу не лише описати мовні засоби репрезентації феномену онлайн-навчання, а й простежити механізми

формування наукових смислів, способи концептуалізації освітніх процесів та особливості комунікативної організації академічного дискурсу.

Обґрунтованість наукових положень дисертації підтверджується сформульованими й доведеними в роботі положеннями, що виносяться на захист. Зокрема, у дослідженні встановлено, що в англomовному науковому дискурсі досліджень онлайн-навчання формується стабільне лексико-семантичне ядро, представлене частотно доміантними іменниковими та дієслівними одиницями, які систематично використовуються для опису освітнього процесу, його учасників і результатів навчальної діяльності. Показано, що лексико-семантична організація цього дискурсу має виразний кластерний характер, що проявляється у формуванні тематичних угруповань лексем, пов'язаних з організацією навчального процесу, навчальною взаємодією, результатами навчання, методикою дослідження та умовами реалізації онлайн-освіти.

Важливим результатом дослідження є встановлення структуроутворювальної ролі дієслівної лексики в англomовному науковому дискурсі онлайн-навчання. У роботі переконливо показано, що дієслова розподіляються на функціонально релевантні групи — когнітивні, процедурні, репортивні, оцінні та інтерперсональні — які забезпечують репрезентацію різних типів наукової діяльності: опису дослідницьких процедур, подання результатів, їх інтерпретації та формулювання висновків. Водночас установлено кореляцію між тематичними кластерами та типовими групами дієслів, що зумовлює закономірність переходу від опису дослідницьких процедур до аналітичного узагальнення результатів у структурі наукового тексту.

Переконливість результатів дослідження посилюється тим, що теоретичні положення дисертації узгоджуються з емпіричними даними корпусного аналізу. Отримані результати відображено у системі таблиць, графічних моделей та статистичних показників, що сприяє їхній наочності, перевірюваності та аналітичній прозорості. Це дозволяє зробити обґрунтовані узагальнення щодо семантичної структури англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання, його тематичних кластерів, характерних лексико-термінологічних ресурсів та прагматичних стратегій наукової комунікації.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, аргументованими та ґрунтуються на репрезентативному мовному матеріалі й сучасних методологічних підходах, що свідчить про високий рівень наукової обґрунтованості проведеного дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про належний рівень виконання поставлених наукових завдань та високий ступінь оволодіння здобувачем сучасною методологією наукового пізнання. Робота демонструє чітко вибудовану логіку дослідження, послідовність у формулюванні теоретичних положень, добір адекватного методичного інструментарію та коректне застосування лінгвістичних методів аналізу для розв'язання поставленої наукової проблеми.

Теоретико-методологічна база дисертації ґрунтується на сучасних міждисциплінарних підходах до вивчення мовлення, сформованих у межах когнітивної та комунікативної парадигм. Здобувач переконливо інтегрує положення провідних напрямів **дискурс-аналізу, семантики та прагматики**, що дозволяє розглядати англomовний дискурс досліджень онлайн-навчання як складне багатовимірне явище. Зокрема, дискурсивний компонент дослідження спирається на концептуальні підходи до розуміння дискурсу як соціально й когнітивно зумовленої форми комунікації, представлені у працях провідних дослідників цієї галузі. Використання цих теоретичних положень дозволяє авторці розглядати дискурс не лише як текстову структуру, а як складну систему взаємодії мовних, когнітивних та соціальних чинників.

Семантичний аналіз у роботі ґрунтується на положеннях текстової лінгвістики та когнітивної семантики, що забезпечують глибоке інтерпретаційне опрацювання мовного матеріалу. Звернення до когнітивних моделей репрезентації знання та теорії фреймів створює належне теоретичне підґрунтя для аналізу способів концептуалізації онлайн-навчання в англomовному академічному дискурсі. Такий підхід дозволяє інтерпретувати значення мовних одиниць не ізольовано, а в межах ширших концептуальних і дискурсивних структур.

Прагматичний аспект дослідження реалізовано з урахуванням фундаментальних положень теорії мовленнєвих актів, принципів кооперації в комунікації та сучасних підходів до аналізу комунікативного контексту. Це забезпечує можливість виявлення комунікативних інтенцій авторів наукових публікацій, а також аналізу мовних засобів, за допомогою яких реалізуються прагматичні стратегії академічного письма.

Важливою ознакою методологічної зрілості роботи є також ефективне використання інструментарію **корпусної лінгвістики**. Здобувач демонструє вміння застосовувати сучасні методи корпусного аналізу для виявлення частотних, колокаційних і контекстуальних закономірностей функціонування мовних одиниць у великих масивах текстових даних. Застосування процедур лематизації, колокаційного аналізу, статистичних показників та автоматизованої вибірки контекстів забезпечує об'єктивність отриманих результатів, підвищує їхню надійність і відтворюваність, що відповідає вимогам сучасних лінгвістичних досліджень.

Поєднання дискурсивного, семантичного, прагматичного та корпусно-орієнтованого підходів свідчить про ґрунтовне оволодіння здобувачем сучасною методологією мовознавчих досліджень і про здатність інтегрувати різні наукові підходи для комплексного аналізу складних мовних явищ. У результаті виконане дослідження забезпечує всебічне висвітлення англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання як специфічного різновиду академічної комунікації, у якому семантичні структури, оцінні моделі та інтенційні характеристики реалізуються у відносно стабільних лексичних і прагматичних патернах.

Таким чином, рівень виконання дисертаційної роботи свідчить про достатній ступінь наукової зрілості здобувача, його здатність до самостійного

проведення комплексних лінгвістичних досліджень та належне володіння сучасним методологічним інструментарієм наукової діяльності.

Дисертацію виконано відповідно до наукової теми факультету романо-германської філології «Цифрова трансформаційна лінгвістика та міжкультурна комунікація романо-германських мов» (2023-2028) (реєстраційний номер: 0123U102796).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 10 від 30 листопада 2023 р.).

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Дисертація, виконана Денисовою Н. Б. є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних завдань. Основні положення дисертації містять елементи новизни. Наукові положення повністю обґрунтовані і отримали необхідну апробацію на наукових конференціях.

Основний зміст наукової праці розглядається у 17 наукових творах, із яких 11 є одноосібними, а 6 — виконаними у співавторстві.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 4 статтях у наукових виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України, з яких 2 статті є одноосібними, а 2 — виконаними у співавторстві.

Додаткове висвітлення результатів дисертаційного дослідження здійснено у 13 публікаціях, що входять до загальної кількості, зокрема у 10 публікаціях у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій та у 3 статтях, опублікованих у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України.

Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: II Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології, Київ, 17 листопада 2020 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу» (Київ, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні проблеми розвитку філологічних наук у сучасному полікультурному просторі» (Київ, 18–19 червня 2021 р.); XXII Міжнародній науково-практичній конференції «Людина, культура, техніка у новому тисячолітті» (Харків, 28 квітня 2022 р.); IV Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми романо-германської філології» (Київ, 11–12 травня 2023 р.); XVII Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германської і романської філології» імені професора Євгенія Гороть (Луцьк, 10–11 листопада 2023 р.); XI Міжнародній науковій конференції «Проблеми галузевої комунікації, перекладу та інтеграційні процеси в

суспільстві» (Харків, Національна академія Національної гвардії України, 2024 р.); 7-й Білостоцько-Київській конференції з теоретичної та прикладної лінгвістики *Language in Context: Perspectives from Linguistics, Translation Studies, and Language Education* (Białystok–Kyiv, 6–7 грудня 2024 р.); 27-й Міжнародній науково-практичній конференції «Зростаємо разом — викладання з вірою та стійкістю» (Івано-Франківськ, 2025 р.); 8-й Білостоцько-Київській конференції з теоретичної та прикладної лінгвістики (TALC-8) (Białystok, University of Białystok, 2025 р.).

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертацію структуровано відповідно до визначеної мети та поставлених завдань, сформульованих у вступі, що містить характеристику актуальності, наукової новизни, об'єкта, предмета дослідження, теоретичного і практичного значення, методів і апробації роботи. Усі формальні вимоги у роботі дотримано.

Дисертаційне дослідження складається з анотації українською, англійською, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 344 сторінки, обсяг основного тексту – 243 сторінки. Список використаних джерел містить 295 найменувань. Робота ілюстрована 19 таблицями та 101 рисунком.

Перший розділ дисертації має ґрунтовний теоретичний характер і формує концептуальне підґрунтя дослідження. У ньому системно окреслено сучасні наукові підходи до аналізу дискурсу, уточнено семантичні та прагматичні параметри дискурсивної організації мовлення, а також висвітлено специфіку наукового й освітнього онлайн-дискурсу. Здобувач демонструє обізнаність із провідними теоретичними моделями сучасної дискурсології та прагматики, послідовно формує понятійно-категоріальний апарат дослідження й обґрунтовує вибір аналітичних підходів, які забезпечують комплексне вивчення англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання. Розділ вирізняється логічною структурованістю та завершується узагальнювальними висновками, що підсумовують теоретичні засади роботи.

Другий розділ присвячений методологічному забезпеченню дослідження та характеризується чітким описом застосованого інструментарію. У ньому аргументовано доцільність використання корпусної парадигми для аналізу англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання, детально представлено можливості платформи **SketchEngine** та обґрунтовано використання комплексу взаємодоповнювальних методів аналізу, зокрема семантичного, колокаційного, прагматичного, дискурсивного та контекстуально-інтерпретаційного. Значну увагу приділено принципам формування корпусу текстів, процедурам лематизації, критеріям репрезентативності мовного матеріалу, а також застосуванню методів інтелектуального аналізу даних (Data Mining) для опрацювання значних масивів текстової інформації. Такий підхід свідчить про методологічну виваженість дослідження та прагнення автора забезпечити

об'єктивність і надійність отриманих результатів. Розділ логічно завершується узагальнювальними висновками.

У третьому розділі реалізовано семантичний аспект дослідження англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання. Автор здійснює детальний аналіз ключових лексем і термінологічних одиниць, що формують змістове ядро відповідного дискурсу, а також виокремлює тематичні кластери, які структурують його семантичний простір. Вдалою є увага, приділена способам номінації процесів онлайн-навчання, що відображають розвиток поняттєвої сфери цифрової освіти та механізми концептуалізації цього феномену в сучасних англomовних академічних публікаціях. Розділ вирізняється високим рівнем аналітичності та демонструє здатність автора інтерпретувати мовний матеріал у ширшому дискурсивному контексті. Наприкінці розділу подано висновки.

Четвертий розділ присвячений прагматичному аспекту дослідження й зосереджений на аналізі комунікативних інтенцій, що реалізуються в англomовному дискурсі досліджень онлайн-навчання. У розділі досліджено функціонально-семантичні групи дієслів, проаналізовано мовленнєві акти, прагматичні маркери та модальні структури, які забезпечують вираження авторської позиції, ступеня епістемічної впевненості та аргументативних стратегій академічного письма. Цікавим і методологічно обґрунтованим є звернення автора до педагогічної таксономії Блума як інтерпретаційної рамки для опису когнітивної організації досліджуваного дискурсу. У цьому розділі послідовно застосовано методи, окреслені в методологічній частині роботи, передусім прагматичний і контекстуально-інтерпретаційний аналіз. Розділ завершується узагальненими висновками, що підсумовують результати прагматичного дослідження.

У науковій статті **“DISCOURSE: FROM GENERAL NOTIONS TO ACADEMIC DISCOURSE”** у співавторстві з Г. Ю. Цапро внесок Н. Б. Денисової полягає в тому, що вона сформулювала основну концепцію дослідження, здійснила систематизацію сучасних теоретичних підходів до розуміння дискурсу, проаналізувала основні етапи розвитку дискурс-аналізу, а також окреслила специфіку інституційного та академічного дискурсу в сучасних лінгвістичних студіях і можливості застосування корпусних та комп'ютерних методів для їх дослідження;

Особливо імponує те, що у тезах **“E-LEARNER in Scientific Discourse: A Corpus Based Analysis”** у співавторстві з Г. Ю. Цапро внесок Н. Б. Денисової полягає в тому, що вона сформулювала гіпотезу дослідження, здійснила корпусний аналіз функціонування лексеми *e-learner* у сучасному англomовному науковому дискурсі, проаналізувала її частотність, колокаційні моделі та контекстуальні особливості в корпусі наукових статей, а також окреслила основні тематичні напрями досліджень електронного навчання; внесок авторки становить близько 80% тексту.

Після чотирьох основних розділів подано **загальні висновки**, у яких систематизовано результати проведеного дослідження та узагальнено основні положення, що впливають із семантичного й прагматичного аналізу англomовного дискурсу досліджень онлайн-навчання. Висновки демонструють логічну завершеність роботи, узгодженість теоретичних положень із

емпіричними результатами та послідовність у виконанні поставлених наукових завдань.

У **додатках** представлено допоміжні матеріали дослідження, зокрема фрагменти корпусних даних, таблиці частотних і колокаційних показників, приклади аналітичних процедур та інші ілюстративні матеріали, що доповнюють і конкретизують основні положення дисертації. Їх наявність підвищує наочність викладу та сприяє кращому розумінню отриманих результатів.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. На підставі аналізу тексту дисертації та докладної перевірки за допомогою спеціалізованих інструментів і експертної оцінки можна встановити, що автор самостійно виконав дисертацію та наукові публікації. Вони не містять жодних ознак академічного плагіату, фальсифікації, вигадкування чи самоплагіату.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Основні дискусійні моменти вже обговорено під час аналізу змісту розділів дисертації. Тут наведемо лише окремі загальні міркування. Окремі положення дисертації спонукають до дискусії, а деякі аспекти потребують уточнень:

Окремого уточнення потребує й теоретичний статус поняття **англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання**, яке є центральним для всієї роботи. У дисертації цей різновид комунікації описується як специфічний сегмент сучасного академічного дискурсу, сформований у межах наукових публікацій, присвячених онлайн-освіті.

У зв'язку з цим виникає дискусійне питання:

Яким чином авторка визначає типологічний статус цього дискурсу — чи слід розглядати його як самостійний різновид інституційного академічного дискурсу, чи радше як тематичний підтип освітнього або загального наукового дискурсу?

Чіткіше окреслення меж цього поняття могло б сприяти подальшому розвитку досліджень у галузі цифрової академічної комунікації.

Потребує додаткового уточнення питання інтерпретації кількісних результатів корпусного аналізу.

У роботі підкреслюється важливість поєднання кількісного та якісного аналізу для досягнення методологічної цілісності дослідження.

Зокрема, прикладом слугує аналіз лексеми *engagement*, частота якої у корпусі становить **1716 уживань**, що розглядається як свідчення її центральної ролі у дискурсі досліджень онлайн-навчання.

Разом із тим, у роботі варто було б детальніше пояснити **критерії визначення “ключових” або “центральных” лексем**, а також описати статистичні або корпусні показники (наприклад, ключовість, порівняння з референтним корпусом), які дозволяють робити подібні узагальнення.

Дискусійним є питання можливостей і обмежень використання інструменту SketchEngine у межах дослідження.

У дисертації зазначено, що система SketchEngine виступає **універсальною та методологічно надійною платформою** для аналізу дискурсу онлайн-навчання.

Разом із тим авторка згадує і про певні **обмеження автоматизованих алгоритмів корпусного аналізу**, зокрема їхню неспроможність у деяких випадках враховувати культурні або жанрові нюанси текстів.

У цьому контексті було б доцільно детальніше пояснити, **яким чином ці обмеження враховувалися під час інтерпретації результатів аналізу** та чи проводилася додаткова ручна перевірка окремих корпусних спостережень.

Висловлені коментарі та зауваження не є категоричними. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Наталія Богданівна Денисова проявляє високий рівень теоретичних знань та практичних навичок, що дозволяють їй проводити незалежні дослідження, проводити аналіз та формулювати висновки. Вона вміло застосовує сучасні цифрові інструменти обробки великих масивів мовного матеріалу, зокрема Sketch Engine та методи інтелектуального аналізу даних, що забезпечують достовірність і аналітичну прозорість отриманих результатів. Крім цього, вона володіє умінням ідентифікувати проблематичні питання та визначати потенційні напрямки подальших досліджень. Важливо відзначити, що всі висловлені в документах думки Н. Б. Денисової не є критикою, а, навпаки, вони відображають її рефлексії та роздуми щодо актуальних аспектів її дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та відповідності вимогам.

Зазначені вище зауваження та коментарі мають значущий дискусійний потенціал та активно обговорюються в науковому середовищі лінгвістики та освітніх досліджень. Важливо відзначити, що їхня наявність не лише не зменшує наукову новизну та теоретичну й практичну значущість дисертації, але й може слугувати стимулом для подальших досліджень і дискусій у сфері англomовного академічного дискурсу та досліджень онлайн-навчання.

Дисертаційне дослідження Наталії Богданівни Денисової «Англomовний дискурс досліджень онлайн-навчання: семантика і прагматика» є завершеною та вагомою науковою працею, що відзначається отриманням нових важливих результатів у галузі аналізу англomовного академічного дискурсу, зокрема щодо його лексико-семантичної структури, прагматичних характеристик та особливостей комунікативної організації наукового письма в контексті онлайн-освіти.

Дисертація відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а авторка роботи – Денисова Наталія Богданівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри германської філології
Факультету романо-германської філології
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Бобер
Наталія БОБЕР

